

Vem styr användningen av SARECs forskningspengar?

Beredningen för u-landsforskning (SAREC) är en relativt ny statlig institution underställd UD och SIDA, som har till uppgift att fördela forskningspengar till forskare och forskningsinstitutioner som sysslar med u-landsproblem. Av pengarna går — helt rimligt — endast en mindre del till i Sverige verksamma forskare.

För att få underlag för sin framtida verksamhet på samhällsvetenskapernas område arrangerade SAREC under tiden 8—12 augusti 1977 en "workshop" i Västerhaninge med ett antal personer från u-länderna. Jag hade tillfälle att närvara under hela den tid seminariet ägde rum. Dessutom deltog professor Bo Södersten och civilekonom Mats Lundahl. Deras intryck av seminariet finns redovisade i en PM som kan erhållas från SAREC eller UD.

Angivna mål

Målsättningen för SARECs seminarium finns angiven i ett inbjudningsbrev (1977-03-15). Det sägs bl a att de inbjudna forskarna skall hjälpa SAREC

att "establish criteria of selections among applications for research cooperation from institutions and groups of *social and economic science research workers in developing countries* (min kursivering),

att "indicate current trends in development theory research",

att "indicate priority areas of development research to which too little attention has so far been paid".

(För den fullständiga texten: se brev av 1977-03-15.)

Det bör observeras att man icke i den angivna målsättningen har begränsat sig till att söka fastställa kriterier och forskningsområden för endast en begränsad, mindre del av den totala samhällsvetenskapliga forskningen om u-länder och u-landsproblem. Följaktligen borde man ha kunnat förvänta sig att ett flertal ämnen, vetenskapliga "skolor", regioner, liksom tvärvetenskapligt inriktade forskare vore inbjudna till SARECs "workshop". Så var emellertid inte fallet.

Kritik: urvalet av forskare (1)

Enligt min mening var gruppen forskare sammansatt på ett sätt som gav en klar övervikt åt *en* grupp samhällsvetare. Följaktligen kan inte heller de kriterier och forskningsområden som denna, icke-representativa grupp indikerat i ett preliminärt slutdokument användas på det sätt som angavs i SARECs inbjudningsbrev, dvs som underlag för bedömning av framtida ansökningar.

Gruppen dominerades av forskare som hävdade att de representerade ett tvärvetenskapligt alternativ till övrig ("conventional"), framför allt ekonomisk forskning. De i gruppen som betraktade sig som ekonomer hade ett historiskt-sociologiskt, ofta marxistiskt, synsätt på u-landsproblemen. Man betonade sålunda mycket starkt vikten av att forska om historiska och sociala processer på framför allt global nivå. Studier av specifika problem, olika u-länders speciella interna förhållanden och förutsättningar lade man mindre vikt vid — om någon vikt alls!

Det andra genomgående temat i denna

grupps argumentation var att beskriva dagens och gårdagens forskning inom nationalekonomi på ett absurt förenklat, missvisande och djupt okunnigt sätt. Man menar t ex att Världsbankens praktiska agerande skulle vara detsamma som nationalekonomisk forskning, att alla ekonomer hävdar att ekonomisk tillväxt skulle ackompanjeras av social rättvisa och politisk demokrati, att u-länderna skulle följa dagens i-länder i "stages of development" osv, osv. Bara personer som är utomordentligt ytligt orienterade inom ämnet nationalekonomi kan hävda att dessa (och andra) beskrivningar skulle vara något annat än rent nonsens. T ex de fyra nobelpristagare i ekonomi som vetenskapligt sysslat med u-länder, G. Myrdal, S. Kuznets, R. Frisch och J. Tinbergen, skulle säkert bli förfärade om de fick höra att nationalekonomi som ämne (och därmed de själva) pådyvlades dessa åsikter plus ansvaret för Världsbankens agerande under trettio år! Det är trist att behöva göra dessa enkla, självklara anmärkningar, men på Västerhaningeseinariet var de för visso inga självklarheter!

Andra har gjort samma bedömning som jag beträffande sammansättningen av deltagarlistan för SARECs workshop. Såväl deltagare som *inte delade* majoritetens inriktning (t ex Ronald Findlay) som de som *delade* (obs) majoritetens inriktning (t ex Abdellatif Benachenhou och Samir Amin) ansåg, i inlägg som gjordes vid seminariet, att gruppen inte var allsidigt sammansatt. (De senare ansåg detta vara en fördel.) SARECs chef Karl Erik Knutsson ansåg emellertid gruppen vara representativ.

Hur kunde denna situation uppstå? Fanns inte t ex svenska nationalekonomer med när seminariet planerades? Fil dr Nils Lundgren avgick under våren 1977 från alla uppdrag inom SAREC, bl a en plats i planeringsgruppen för Västerhaningeseinariet. Jag ersatte honom. Vid första sammanträdet vid vilket jag närvarade presenterades för mig av SARECs ledning en lista på ca 15 personer *vilka redan hade inbjudits*. Som svar på mina frågor om dessa personer — varav jag endast kände igen namnen på

två — försäkrade man från SARECs ledning att gruppen var så långt det var möjligt *allsidigt sammansatt* av vetenskapligt inriktade *forskare*. Till dessa redan inbjudna lyckades jag dessutom lägga *en* person. Att urvalet blev så ensidigt beror sålunda främst på SARECs eget urval av de ursprungliga ca 15 personerna (varav naturligtvis inte alla var ekonomer).

Det finns i stort sett tre möjliga förklaringar till att SAREC-ledningen gjort ett personurval med en sådan uppenbar slagsida. Det inträffade kan helt enkelt bero på 1) dåligt omdöme, eller 2) att SARECs sekretariat har en ousäktligt dålig överblick över åtminstone ekonomisk forskning om u-länder och utvecklingsfrågor eller, 3) att SARECs administrativa ledning medvetet valt samhällsvetare — framför allt ekonomer — med viss inriktning (som förefaller överensstämma med SAREC-ledningens egna preferenser). SARECs sekretariat skulle alltså från början ha haft en god uppfattning om vilken typ av samhällsvetenskaplig u-landsforskning som man ville stödja och därför bjöd man in forskare med denna inriktning. Man skulle då från sekretariatets sida framledes kunna bemöta eventuell kritik med "att denna typ av forskning är vad u-länderna själva har begärt".

Vilken av dessa tre möjliga förklaringar som är giltig undandrar sig emellertid mitt bedömande. *Jag konstaterar bara att enligt min bedömning var urvalet av personer från u-länderna orimligt skevt på seminariet i Västerhaninge.*

Självklart är det för SAREC ytterst viktigt att lyssna på u-ländernas forskares åsikter — poängen är att man måste *försöka* lyssna på *alla* riktningar, "skolor" etc som finns. Detta skall vara SARECs strävan. En sådan strävan präglade inte uppläggningsen av seminariet i Västerhaninge.

Kritik: urvalet av forskare (2)

Ett annat märkligt förhållande — som uppdagades för mig först när seminariet börjat — var att flera av de inbjudna personerna, som ju skulle fastställa kriterier för urval av forskningsprojekt, sam-

tidigt hade anslagsansökningar inne för behandling av SAREC! När jag tog upp detta anmärkningsvärda förhållande med SARECs ledning fick jag till svar att det var oundvikligt att denna situation skulle uppstå eftersom det inte fanns alltför många forskare från tredje världen att bjuda in. I sanning en märklig förklaring, eftersom det naturligtvis finns tusentals samhällsforskande u-länningar. Om svaret vore riktigt vittnar det om vilken liten delmängd av all samhällsvetenskaplig u-landsforskning som SAREC betraktar som intressant eftersom den intressanta forskningen tydligen omfattar ett så litet antal personer att man vid ett seminarium som detta inte kunde undvika att bjuda in personer som har inne ansökningar om forskningsanslag.

*

Om SAREC har för avsikt att frånga ett forskningspluralistiskt synsätt är det en viktig principiell och politisk bedömning man gör. Frågan inställer sig då: Har SARECs administrativa ledning mandat från sin styrelse och/eller UD att styra användningen av SARECs sam-

hällvetenskapliga forskningspengar på ett ensidigt sätt? I så fall, vad är motivet till SAREC-styrelsens (UDs) för Sverige anmärkningsvärda forskningspolitik på detta område? Detta är en viktig fråga att få besvarad.

Enligt min mening är det viktigt att ett forskningspluralistiskt synsätt framledes får prägla SARECs urval av (samhällsvetenskapliga) forskningsprojekt. Ingen typ av forskning skall sättas i strykclass — naturligtvis inte heller marxistisk forskning av den typ som omhuldas av t ex professor Samir Amin, en centralfigur under seminariet. Endast genom att olika forskningsresultat och forskningsansatser får brytas mot varandra och genom att låta "fakta sparka" genom att uppmuntra god empirisk forskning kan ökad kunskap om utvecklingens problem vinnas.

PhD Carl Hamilton
 Institutet för internationell ekonomi
 Stockholms universitet

SARECs forskningschef professor Karl Eric Knutsson svarar i nästa nr.